

מעדני הפרשה

רעיונות והגיגים בפרשת השבוע מאת הר' ישראל אהרן קלצקין - פרשת שמיני תשפ"ה

שמיני שבשמינית

הגמ' במס' סוטה ה. מביאה: 'אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית'. ופירש"י: 'כלומר צריך שיהיה בו מעט גאווה'.

ידוע מהגר"א מוילנא זיע"א שמצא רמז לכך, שהפרשה השמינית בתורה היא 'וישלח' והפסוק השמיני מתחיל ב'קטנתי', דהיינו, גם מי שהוא עניו מאד בחינת 'קטנתי' עדיין צריך שיהיה בו 'שמיני שבשמינית'.

על פי רעיון זה אפשר להוסיף בס"ד, שדבר זה מרומז בפרשתנו, שנאמר: 'ויקרב אהרן אל המזבח' ורש"י מביא את דברי חז"ל ב'תורת כהנים' שהיה אהרן בוש לגשת לעבודה אמר לו משה למה אתה בוש? לכך נבחרת.

היינו, אהרן היה עניו מאוד וסבר שאינו ראוי לגשת לעבודה, אמר לו משה אחיו שאף הוא היה עניו מכל האדם, אחי, עליך להתאזר ב'שמיני שבשמינית' ולגשת לעבודה, אכן זהו הפסוק ה'שמיני' בפרשת 'שמיני'.

תפילין דר"ת - שמיני שבשמינית

כשנתחדש לי חידוש זה, אמרתי הרעיון בביהמ"ד, הוסיף ידידי הגה"ח ר' יעקב צבי הערשקא שליט"א נדבך נוסף לזה.

מרח' בית יוסף' מביא בשם שו"ת מהרי"ל 'יש משום יוהרא בהנחת תפילין של ר"ת, ולכן לא יניחם אלא מי שהוא מוחזק ומפורסם בחסידות'.

בספר 'מעשה רב' להגר"א מוילנא איתא כי יש ס"ד אפשרויות של צירופי שיטות לגבי תפילין, דהיינו, שמי שרוצה לצאת ידי כל השיטות של סוגי התפילין, צריך ס"ד זוגות תפילין.

לפי"ז, הנוהגים להניח תפילין דרבינו תם, הם בעצם מניחים בנוסף לתפילין של רש"י, עוד אחד מתוך ס"ד סוגי התפילין שקיימים (ע"פ דברי הגר"א במעשה רב דלעיל).

זה נרמז בדברי הגמ' הנ"ל, שתלמיד חכם צריך גאווה של 'שמיני שבשמינית' דהיינו, אין לחשוש משום יוהרא כאשר מניחים תפילין דר"ת, שהוא בעצם 'שמיני שבשמינית' (8 כפול 8 שווה 64 ס"ד) היינו, עוד זוג תפילין מתוך ס"ד סוגי הצירופים בתפילין.

סוטה ה.

איתא בספרי חסידות, שנוהגים ללמוד מסכת סוטה בימי 'מ"טמונים' ספירת העומר, משום שהמסכת מסתיימת בדף מ"ט, וכל יום מימי הספירה לומדים הדף במסכת, שמקבילה למספר הספירה של אותו היום וכמובן שזה סגולה טובה שלא לשכוח שום יום מהעומר.

אכן, דברי הגמ' הנז' הם בדף סוטה ה. שדף זה נלמד בשבוע ראשון של ספירת העומר שחל בדרך כלל בשבוע של פרשת שמיני (כמו השנה).

האותיות שמיני בשמיני

בחלוקת אותיות ירומז, כי המילה 'שמיני', כשהיא נכתבת בכתב אשורית בס"ת, היא מכילה שמונה חלקי אותיות, דהיינו: אות ש' בנויה משלשה ווין מחוברים, אות מ' בנויה משני אותיות, היינו נ' ו' מחוברים, והאותיות י' נ' י' כל אחת אות אחת, היוצא מזה, שבסה"כ 'שמיני' בנויה משמונה אותיות, והיינו: 'שמיני שבשמינית', שהמילה 'שמיני' היא 'בשמינית'.

שיר השירים - שמיני שבשמינית

בעקבות האמור לעיל מהגר"א, שהפסוק 'קטנתי' הוא פסוק שמיני שבפרשה שמינית לרמז שאין זה פגם במידת הענווה, יש לציין כי גם במגילת 'שיר השירים' הפסוק השמיני בפרק השמיני הוא: 'אחות לנו קטנה', וגם בזה נרמז ענין זה של 'קטן' עם שמיני שבשמינית, שהרי 'אחות' היא כינוי לתורה, ככתוב: 'אמור לחכמה אחותי את', דהיינו, ת"ח העוסק בתורה ומחזיק עצמו בענווה ובקטנות, עדיין רצוי שיהיה לו 'שמיני שבשמינית'.

דרש דרש משה

'ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה נשרף', בחומשים נכתב בין המילים 'דרש דרש' חצי התורה בתיבות', דהיינו שכאן נחלקת התורה בתיבותיה.

לכן נטעם המילה 'דרש' בטעם תביר, שתרגומו מארמית ללשון ק: 'שבר - מחצית - חלוקה', דהיינו שזה מחלק את התורה באותיותיה למחצית מכאן ומחצית לכאן.

כמו"כ נפסק להלכה, כי המילים 'דרש דרש' צריך לחלק לשני שורות, דהיינו, דרש ראשון בסוף השורה והדרש השני לשורה הבאה, גם זה נרמז בטעם תביר, כלומר יש לחלק ולהפריד 'דרש' זה מקודמו לשורה חדשה.

האנפה למינה

'ואת החסידה, האנפה למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף' הרי ש'האנפה' שונה בפסוק משאר סוגי העופות, שאצלה נתווסף 'למינה', משא"כ בשכנותיה בפסוק.

האנפה פירש"י 'דיה רגזנית', כוונתו, כי אנפה מלשון אנף, שהוא לשון רוגז, ככתוב: גם בי התאנף ה', לפי זה אפשר לומר בדרך מוסר, כי מי שהוא רגזן ואינו כובש כעסו, שונה הוא ומובדל מחביריו והוא מופרד 'למינהו', משום שכל סובביו מתרחקים ממנו.

ואת הגמל... ופרסה איננו מפריס

מעניין לציין כי יש כאן שלשה פסוקים על שלש חיות שהם מעלה גרה ואינם מפריסי פרסה, והתורה מציינת זאת בג' נוסחאות, שהם: עבר הווה ועתיד, כדלהלן:

בגמל נאמר: ופרסה איננו מפריס, הרי לשון הווה.

הארנבת ואת השפן' נכתב הארנבת בין ב' הזכרים דייקא להראות ענין זה כי נקבת הארנבת היא גם זכר, כאמור.

שעירת רגלים במקום ארנבת

בגמ' מגילה ט מסופר: מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסם בע"ב בתים ולא גילה להם על מה כינסם ונכנס אצל כל אחד ואחד וא"ל: כתבו לי תורת משה רבכם.

נתן הקב"ה בלב כאו"א עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו 'אלקים ברא בראשית'... (ועוד כמה וכמה שינויים במילים בתורה, כדי שלא יטעו, כגון: שלא יאמרו ש'בראשית' הוא הבורא את אלוקים וכדו').

וכתבו לו את **שעירת הרגלים** במקום את הארנבת, מפני שאשתו של תלמי **ארנבת** שמה, שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה.

וקשה, דבמעשה דתלמי המלך מביאה הגמ' 15 דברים ששינו, והם מנויים לפי הסדר שהם כתובים בתורה, ושינוי זה של 'ואת הארנבת' הוא האחרון שבהם, משמע כי השינוי שעשו היה בפר' ראה ולא בפרשת שמיני (שאל"כ הול"ל פעמיים, כ"א במקומו, וכפי שציינו פעמיים את הפסוק 'נערי בני ישראל').

ועוד קשה, למה יהיה איכפת לו לינאי המלך ומה הפגם אם הטילו שם אשתו בתורה? גם יש להבין, למה אמרו 'הטילו' שם אשתי ולא 'כתבו' שם אשתי?

ולפי דברינו לעיל יתורץ היטב, כי באמת, עצם הזכרת שמה בתורה ודאי לא איכפת לו, אך כיון שבפרשת ראה הוזכרה הארנבת בין ב' הזכרים כפי שכתבנו לעיל, וזאת, עקב כך שיש בה תכונה זו של צד זכרות ונקבות, זה דבר שהיה פוגע בו כי שם אשתו ירמז על דבר כזה מגונה, ולכן נכתב 'הטילו' שם אשתי בתורה ולא 'כתבו' שם אשתי, כי הטילו משמע יותר למקום מסוים שהטילוהו שם דוקא (בין הגמל והשפן). ואם כדברנו, יתכן לומר כי הזקנים לא שינו את הפסוק 'ואת הארנבת' שבפרשת שמיני כי אם בפרשת ראה, ששם זה מופיע בערבובייה.

אכן, ג' האותיות של סוף שמה 'אר-נבת' ירמזו אותיות 'בן-בת', כי יש בה תכונות של בן ובת.

ובאמת, גם לולא ההסבר של בעל 'שערי אהרן', אפשר להסביר הקושיות, משום שעצם העובדה שבפרשת ראה נכתבה הארנבת בפסוק אחד כשהיא מוטלת בין שני הזכרים, כבר היה גורם לו לתהות מדוע הטילו אותה שם ולכן שינו את השם ל'מרבה רגלים'.

משא"כ בפרשתנו שנכתב בפסוקים נפרדים וגם נכתבה בסוף בהפרדה כראוי.

בשפן נאמר: ופרסה לא יפריס, הרי לשון עתיד.

בארנבת נאמר: ופרסה לא הפריסה, הרי לשון עבר.

(המלבי"ם מסביר ע"פ המציאות הפיזית בכל חיה משלשת אלו, מדוע שייך אצלו הלשון שנאמר אצלו).

בדרך צחות אפשר להשוות לזה את המסופר בגמ' ב"ב ח. 'רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר: יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה, גמרא, הלכה, הגדה. אבל עמי הארץ אל יכנסו. דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס. אמר: רבי פרנסני, אמר לו: בני קריתי? אמר לו לאו, שנית? אמר לו לאו, אם כן במה אפרנסך? אמר לו פרנסני ככלב וכעורב'.

הגר"מ דרוק צ"ל היה אומר בשם הרב נח לעזריה זצ"ל, דאי' במדרש שהעורב חטא בתיבה, ולמה נשאר בחיים? כי 'בעתיד' יעשה טובה לאליהו הנביא, ככתוב: ויכללוהו העורבים ולא מת לשחת. כמו"כ הכלב, למרות שנא' והכלבים עזי נפש, קבעה התורה ובשר בשדה טרפה לכלב תשליכון אותו' ואמרו חז"ל שזה בשכר ש'בעבר' שתקו במצרים ככתוב 'ולכל בני' לא יחרץ כלב לשונו'.

וזה מה שהתכוון ר' יונתן בן עמרם באומרו לרבי פרנסני ככלב וכעורב, אל תדון אותי רק בהווה איך שאני, אלא תסתכל גם על העבר ככלב, וגם על העתיד כעורב.

וזה מרומז בפרשתנו, קודם שאתה קובע על מישהו ש'טמא הוא לכם', תבדוק היטב על העבר על ההווה ועל העתיד, ואם חיפשת ובדקת ולא מצאת שום מקום לטהרו, רק אז רשאי אתה להכריז עליו שאינו טהור.

ואת הארנבת

פרשת סימני כשרות חיות עופות ודגים מופיעה פעמיים בתורה, האחת בפרשתנו והשנית בפרשת ראה שבחומש דברים.

ישנם כמה וכמה הבדלים בין הכא להתם, ובס"ד נסביר כמה מהם כפי אשר יסייעו לנו מן שמיא.

בפרשתנו מובא ג' חיות אשר מעלה גרה הם ואינם מפרים פרסה, והסדר הוא 'גמל, שפן וארנבת', והסדר הזה מובן לכאורה, כי התחיל ב'גמל ושפן' שהם זכרים ואח"כ נכתבה הארנבת שהיא נקבה, אך בפר' שמיני הסדר הוא 'גמל, ארנבת ושפן' ויש להבין למה הכניסו שם את הארנבת הנקבה בין הגמל והשפן?

והנה בספר 'שערי אהרן' מביא, למה לא נקרא 'ארנב' במקום ארנבת? כי הארנבת יש בה תכונות זכר ונקבה, בחינת 'רובע ונרבע' עיי"ש.

לפי"ז נוכל לתרץ קושייתנו, כי בפרשתנו כ"א מהחיות הנ"ל מוזכר בפסוק נפרד והארנבת נכתבה לבסוף, אך בפר' ראה שהוזכרו שלושתם כאחת 'את הגמל את

ברכת מזל טוב

לאחי היקר הרב יוסף נחום שליט"א לרגל הולדת נכדו הבכור, בן לבנו הר' בן ציון הי"ו, חתן ידידי הרב ישעי' שטיינברג שליט"א ואברכם בברכת אורח ימים ושנות חיים מתוך נחת והרחבה הדעת עד בלי ד', בנים ובני בנים עוסקים בתורה וממשיכי כרם ישראל לתפארת. המעוניין לקבל גליון זה באימייל וכן לכל הארה והערה, יכתוב לי בכתובת הנ"ל ויקבל מידי שבוע הגליון על הפרשה. maadoney@gmail.com